

I den nya fredstraktaten i Köpenhamn den 27 maj 1660 bekräftades Roskildetraktatens bestämmelser på nytt. Svenskarna godkände ännu en gång den förut omtalade artikel 9, som bekant innebar erkännande av vissa rättigheter för invånarna i det före detta östansundska Danmark. Artikeln kom i den nya freden till och med att utökas så att till "ret, lov og gamle privilegier og friheder", lades tillägget "gårdsretter, birke-, hals- og håndsret samt jura patronatis", - men där stod fortfarande inte något om att invånarna i Skåneland skulle avlägga trohetsed till den svenske kungen.

UR

BAKGRUND TILL FREDEN I KÖPENHAMN 1660

De europeiska stormakterna avvecklar kriget mellan Danmark och Sverige. Skånelands folk tillförsäkrades för andra gången skriftligen rätten att "blifva vidh deres vanlige rätt, lagd och gamle privilegier och frijheter -".

Det storsvenska imperiet knakade i fogarna under senare delen av 1659. Det blev ingen promenadseger den här gången. Motgångar registrerades gång efter annan. I augusti började det på allvar. En engelsk flotta, som stationerats i Öresund till svenskarnas bistånd, drogs därifrån utan att ingripa. De förenade härarna landsteg på Fyn. I augusti angrep en österrikisk armé de svenska besittningarna i Pommern för att därefter förena sig med de allierade på Jylland. Kurland, som tagits av svenskarna 1658, återerövrades av de allierade i november 1659. Kronan på det hela blev det misslyckade svenska anfallet mot Norge från Bohuslän i januari 1660. Hela det löst hopfogade svenska "stormaktskorthuset" var på fallrepet. Det var heller inget att förundra sig över, med tanke på hur den makthungriga kunga- och adelsöverheten från det svenska landet burit sig åt mot alla sina grannfolk kring Östersjön.

Vilken var då bakgrunden till den ytterst förmånliga fred svenskarna lyckades tillskansa sig vid fredsslutet i Köpenhamn den 27 maj 1660? Vi bör då återvända till det skånska katastrofåret. Den 15 augusti 1658 upprättades det så kallade Rhenförbundet, mellan kurfurstarna av Mainz och Köln, pfalzgreven av Neuburg, hertigarna av Hannover, Braunschweig och Celle, lantgreven av Hessen och förre pfalzgreven dåvarande kungen av Sverige, i dennes egenskap av herre till Wismar och hertig av Verden och Bremen. Även Frankrike sällade sig till förbundet. Genom detta fick svenskarna åtminstone viss säkerhet för sina tyska besittningar, eftersom svenske kungen representerade som förbundsmedlem i Tyska Riket.

Det var det ena. Det andra och därför inte minst viktiga, var konventionen i Frankfurt am Main den 18 augusti 1658 mellan Sverige och Frankrike. Här återinträdde Frankrike på den tyska arenan och köpte, liksom i forna dagar, en dolk att användas i den tyska ryggen. I köpet ingick, att Frankrike inom två månader skulle utbetala 100 000 riksdaler och ytterligare 100 000 riksdaler inom åtta månader till "dolken", det vill säga Sverige. Svenskarna fick också

underteckna en hemlig förklaring, att subsidierna var föranledda av kriget mot Österrike.

Med freden i Olivia den 23 april 1660 med Polen, Tyska Riket och Brandenburg lyckades svenskarna få slut på den hundraåriga, mer eller mindre krigiska perioden med Polen. Vi må observera, att Sverige här hade bästa tänkbara biträde i form av den dåvarande världsmakten Ludvig XIV:s Frankrike. Under fransk medling uppnådde man därför det eftertraktade resultatet av en ytterst förmånlig fred. Detta lyckades således med fransk hjälp och på grund av att Polen råkat i nya svårigheter med grannen Ryssland och sist och därför inte minst, genom den svenske kungens död i Göteborg den 13 februari 1660, vilket kom att eliminera väntade svenska krav på nya polska landavträdelser.

Genom denna fred fick svenskarna den eftertraktade bekräftelsen på de gamla erövringarna Estland och Ösel samt att norra Livland, som svenskarna redan annekterat, avträdde för gott till Sverige. Polske vasakungen Johan Kasimir avsåg för sig och sina efterkommande, alla anspråk på den svenske imperialistkronan. Tyske kejsaren fick utrymma de svenska besittningarna i Pommern och Mecklenburg, medan Sverige tvingades erkänna kurfursten av Brandenburg suveränitet som hertig av Ostpreussen.

Dessa skilda omständigheter får läggas i botten när man ser på bakgrunden till freden i Köpenhamn. Trots att svenskarna blivit slagna på de flesta fronterna under det sista utstuderade angreppskriget mot Danmark, fick de ändå i stort sett bekräftelse på den för Danmark och Skåneland olyckliga freden i Roskilde. Några undantag fanns det emellertid, dels med avseende på invånarnas rättigheter i de härtagna östansundska landskapen och dels att Sverige tvingades återlämna Trondhjems län och mot visst vederlag Bornholm. Vidare upphävdes förbudet mot främmande flottors seglatser genom Öresund.

Till denna, i förhållande till de underminerade svenska ställningarna, otroligt förmånliga fred visade sig åter Frankrike, som räddaren av den dalande "storheten". Utan Frankrikes hjälp och understöd skulle redan nu svenskarnas storhetsdrömmar om Östersjövälde ha varit ett minne blott, men genom denna fred skulle man ännu under sextio år framåt få behålla sin skenbara maktställning i området. Vad som drev fransmännen till denna febrila aktivitet torde ha varit Österrikes angrepp i Pommern, vilket Frankrike såg som ett inte önskvärt brytande av freden i Tyskland.

Vi må observera, att fredsslutet i Köpenhamn i maj 1660 sannolikt var skisserat redan året innan, genom de tre så kallade Haagkonserterna mellan Frankrike, England och Holland den 11 maj, 14 juli och den 25 juli 1659. De tre makterna var överens om hur konflikten mellan Sverige och Danmark skulle biläggas och därtill överens om detta utan att inhämta svenskarnas mening! Inte minst detta bringar oss till eftertanke, om, hur man långt borta från folket i de skånska landskapen påverkade och direkt avgjorde våra egna förhållanden här i Skåneland, utan att vi, det vill säga våra förfäder, på något sätt kunde ingripa för att återställa de skånska landskapen till sitt gamla moderland.

Det vederlag Danmark tvingades lämna för att få tillbaka Bornholm bestod av aderton större godsenheter i Skåne, innehållande omkring ettusen underlydande

hemman, som danska staten löste från de gamla ägarna för detta ändamål. Vederlaget passade väl in i svenska regeringens planering, att tillskansa sig den privata dansk-skånska adelsjorden för att användas som belöningar och förläningar åt de hemvändande "ärorika" generalerna och ämbetsmännen.

Genom denna inledning till en försvenskning av jordens ägofördelning, skulle nu en annan överhet få disponera över den skånska jorden på mycket förmånliga villkor. Det var svenska, baltiska och tyska adelsmän eller andra förtjänta storheter från Skottland, Frankrike och andra länder. Genom denna ägoplanering tog man ännu ett steg på vägen mot fullständigt underkuvande därför, att jordägarna var opinionsbildare i det dåtida samhället. Kunde man topphugga detta skikt och på så sätt röja undan betydelsefulla motståndare, var man från svensk sida mer än halvvägs mot målet att göra Skåne svenskare än Sverige.

Med denna bakgrund kunde man mycket väl från svensk sida än en gång bekräfta invånarnas fri- och rättigheter i de erövrade landskapen. Inte heller det löftet skulle ju vara värt något, om man kunde nå den materiella makten genom att försvenska jorden, själva grunden för makten. Ändå var det så att de båda fredsfördragen stipulerade, att folket i de östansundska landskapen skulle få behålla sin urgamla dansk-skånska lag, sina dansk-skånska seder och bruk, sitt dansk-skånska språk och sin dansk-skånska kyrkoordning. Därjämte erhöll man rätten till regionalt självbestämmande, genom inrättandet av den skånska lantdagen i Malmö, som var sammansatt av delegater från de olika häraderna i Skåneland. Med andra ord intog de förutvarande östansundska landskapen inre självständighet, som skånskt land under svensk överhöghet och således icke, vi må observera, icke någon med Sverige helt inlemmad del.

Slutligen som ett apropå till Köpenhamnsfreden bör nämnas, att svenskarna inte lyckades med försöket att tilltvinga sig de delar av Norge som ligger öster om Glommen! Något land öster om Glommen blev det således inte, med undantag för det redan erövrade Bohuslän. Haagfederationens makter ville nämligen inte se att svenskarna fick mera land vid Skagerack än de redan tillskansat sig! Vi må således åter notera, att det var utomstående makter som bestämde hur det hela skulle avvecklas. Så var det således bevänt med den i svensk historia så omskrutna storheten.